

Міністерство освіти і науки України
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет історії, політології та національної безпеки
Кафедра історії України та археології

СИЛАБУС
нормативної навчальної дисципліни
ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО

підготовки першого рівня вищої освіти бакалавра
спеціальності 032 Історія та археологія
освітньо-професійної програми Історія, європеїстики, археологія

Луцьк 2020

Силабус навчальної дисципліни “Джерелознавство” підготовки бакалаврів, галузі знань – 03 «Гуманітарні науки», спеціальності – 032 «Історія та археологія», за освітньо-науковою програмою – Історія, європеїстика, археологія.

Розробник: Оксана Каліщук, доктор історичних наук, професор.

Силабус навчальної дисципліни затверджено на засіданні кафедри історії України та археології (протокол № 2 від 18 вересня 2020 р.)

Завідувач кафедри В. К. (проф. Баран В. К.)

I. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна / освітньо-наукова/ освітньо-творча програма, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання		Нормативна
		Рік навчання – перший
		Семестр – перший
Кількість годин кредитів		Лекції – 18
		Практичні (семінарські) – 10 год.
		Індивідуальні – 58 год.
	Самостійна робота	
	Консультації	
ІНДЗ	Форма контролю – іспит	
Мова навчання – українська		

II. Інформація про викладача

Прізвище, ім'я, по батькові Каліщук Оксана Миколаївна

Науковий ступінь доктор історичних наук

Вчене звання професор

Посада професор

Контактна інформація телефон (моб.) + 38 (050) 200 93 82; + 38 (096) 485 08 82

e-mail kalis@ukr.net

Дні занять <http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>

III. Опис дисципліни

Анотація курсу. У 21 ст. людство дедалі пильніше оглядає і осмислює свою тисячолітню історію. Спираючись на досвід минулого, воно шукає відповідей на болючі проблеми й намагається віднайти оптимальні шляхи вирішення завдань, які ставить перед ним сьогодення. Саме тому неухильно зростає роль історичної науки, усі надбання якої ґрунтуються на широкій джерельній базі.

Основними завданнями вивчення дисципліни “Джерелознавство” є ознайомити з проблемами теорії та методології джерелознавства, його історії і наукової практики; формування вмій та навичок наукового аналізу історичних джерел, спрямованих на забезпечення самостійного осмислення закономірностей історичного розвитку;

поглиблення історичних знань студентів шляхом ознайомлення із комплексами письмових джерел з історії України та їх інтерпретацією в наукових студіях.

Пререквізити (попередні курси, на яких базується вивчення дисципліни). Для ефективного засвоєння дисципліни “Джерелознавство” студент повинен паралельно вивчити дисципліни “Вступ до спеціальності”, “Давня та середньовічна історія України”, “Археологія”.

Мета і завдання навчальної дисципліни. Метою викладання навчальної дисципліни “Джерелознавство” є сформувати розуміння студентами концепції джерелознавства, надати їм інструментарій самостійної дослідницької роботи; організації евристичної роботи, методики наукового пізнання. Водночас сформувати чіткі теоретичні уявлення в галузі історичного розвитку України, етногенезу, геополітичного становища України; прищепити студентам правила роботи з історичними документами та використання історичних джерел. Мета курсу зумовлена як суто науковими так суспільно-політичними завданнями..

Результат навчання (компетентності).

Загальні компетентності (ЗК): 1. Здатність реалізувати свої права і обов’язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.

4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

5. Здатність спілкуватися іноземною мовою.

6. Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел.

7. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

8. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

9. Здатність бути критичним і самокритичним.

10. Здатність працювати в команді.

Фахові компетентності (ФК): 1. Усвідомлення взаємозв’язку між фактами, подіями, явищами і процесами в минулому та сучасності.

4. Здатність використовувати у професійній діяльності наукові праці та інформаційно-довідкові видання (бібліографічні довідники, путівники до архівних фондів, архівні описи тощо), сучасні інформаційно-пошукові системи.

5. Здатність відшукувати необхідні для освітньої та наукової діяльності історичні джерела (архівні та опубліковані документи, етнографічні, картографічні матеріали, музейні експонати, археологічні артефакти і т. п.).

6. Здатність використовувати релевантні методи опрацювання історичних та археологічних джерел, зокрема інструментарій спеціальних історичних дисциплін, а також сучасні інформаційні технології для обробки історичних даних.

9. Здатність працювати з історичними текстами і документами, коментувати, анотувати їх відповідно до певних критеріїв; презентувати і обговорювати результати наукових досліджень.

10. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією.

Програмні результати навчання: 1. Знати найважливіші факти історичного минулого українського народу і історії загалом, а також мати більш глибокі знання про певний історичний період або проблему.

2. Розуміти контекст і причини відповідних історичних подій та використовувати ці знання у професійній діяльності.

3. Знати основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, принципи і методи історичного пізнання, основні типи і види історичних джерел.

4. Володіти понятійно-категоріальним апаратом історичної науки, професійно оперувати науковими термінами, прийнятими у фаховому середовищі.

5. Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами.

6. Виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі, аналізувати суспільні процеси в історії України у контексті європейської та світової історії.

9. Мати навички організації практичного вирішення питань історичної пам'яті та охорони матеріальної й нематеріальної культурної спадщини України.

12. Здійснювати комунікацію з професійних питань з представниками наукових, громадських, релігійних і національно-культурних організацій і спільнот.

13. Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.

14. Вміти акумулювати та поширювати кращий досвід професійної діяльності, інтегрувати досягнення інших наук для вирішення актуальних проблем історії та археології.

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин						
	Усього	у тому числі					
		Лекційні	Практичні (сем.)	Лабораторні	Індивідуальна	Самостійна робота	Контрольна робота
1	2	3	4	5	6	7	8
Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні засади історичного джерелознавства							
Тема 1. Джерелознавство як галузь історичної науки Основні етапи розвитку джерелознавчих знань. Нормативна база організації археографічної діяльності, роботи архівів та музеїв, науково-дослідних установ		2				2	
Тема 2. Класифікація історичних джерел.		2				6	
Тема 3. Основні поняття методології джерелознавства. Джерелознавчий пошук, робота у архівах та музеях. Використання джерел у професійній діяльності. Сучасні інформаційно-пошукові системи та евристична (джерелознавчо-пошукова) діяльність історика		2				6	
Разом		6				14	2
Змістовий модуль 2. Основні типи джерел з історії України							
Тема 4. Найдавніші писемні пам'ятки з історії України. Літописи як історичне джерело		2				4	
Тема 5. Актові джерела		2				2	
Тема 6. Описові праці з історії 18 – початку 20 ст.		2				4	
Тема 7. Документи політичних партій і організацій другої половини 19 – 20 ст.			2			4	
Тема 8. Статистичні джерела			2			4	
Тема 9. Періодика як історичне джерело		2				4	
Тема 10. Мемуарна література як джерело		2				6	

Тема 11. Археологічні джерела		2			4	
Тема 12. Речові та зображальні історичні джерела. Релікти та пам'ятки архітектури		2			4	
Тема 13. Етнографічні джерела.		2			4	
Тема 14. Лінгвістичні джерела		2			4	
Разом за змістовим модулем 2		12	10		44	4
Усього годин		18	10		58	6

Завдання для самостійного опрацювання

Однією із важливих складових вивчення джерелознавства у сучасній вищій школі є самостійна робота студентів. Під час навчального процесу вона сприяє активізації засвоєння студентом знань та їх реалізації, а також формує вміння навчатися і потяг до наукової роботи. Самостійна робота є основним засобом набуття знань у вільний від занять час.

Самостійна робота студентів зорієнтована, переважно, на модульно-рейтингову систему оцінювання. Вона є складовим елементом університетської освіти та закономірним продовженням аудиторної роботи викладача і студентів. Мета самостійної роботи – сприяти якнайглибшому засвоєнню студентами знань з дисципліни “Джерелознавство”, ознайомити їх з основним понятійно-категоріальним апаратом. Формами самостійної роботи студентів під час опанування даного курсу є: ознайомлення з основною літературою до курсу, обрання теми, складання бібліографії та виконання індивідуального навчально-дослідного завдання, підготовка до тест-контролю та підсумкового опитування наприкінці курсу.

Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи дають можливість студентам глибше ознайомитися з темами або окремими питаннями, які не були винесені на лекційні або семінарські заняття. Вони передбачають опанування в повному обсязі навчальної програми та формування самостійності як особистісної риси та важливої професійної якості, сутність якої полягає в умінні систематизувати, планувати та контролювати власну діяльність.

Завданням самостійної роботи студентів є засвоєння певних знань, умінь, навичок, закріплення та систематизація здобутих знань, їх застосування при виконанні практичних завдань та наукових робіт, а також виявлення прогалин у системі знань із предмета.

Самостійна робота студентів з дисципліни “Джерелознавство” становить приблизно 35% часу, необхідного для виконання основної освітньої програми з урахуванням рекомендацій Міністерства освіти та науки України щодо кількості годин

аудиторних занять на тиждень. Зміст самостійної роботи визначає навчальна програма дисципліни, методичні матеріали і завдання викладача.

У ході вивчення дисципліни студенти знайомляться з теоретико-методологічними засадами, предметом, об'єктом, метою, завданням та функціями навчального курсу. Спираючись на основні методологічні принципи джерелознавства, студенти вивчають специфіку історичного джерела, аспекти об'єктивності та суб'єктивності джерела, знайомляться з сучасним станом і напрямками подальшого розвитку. В процесі викладання дисципліни в студентів повинно формуватися творче мислення та вміння самостійно аналізувати, комплексно вивчати та об'єктивно висвітлювати події та явища минулого, давати їм оцінку. Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи з дисципліни "Джерелознавство" спрямовані на те, щоб дати студентам знання теоретичних основ, а також застосування ними здобутих знань, вмінь і навичок на практиці.

Самостійна робота студентів сприяє глибшому оволодінню предметом дисципліни, розширенню ерудиції, закріпленню навичок науково-дослідницької роботи. Зважаючи на це, самостійна робота студентів має органічно поєднувати ті її види, які вимагають уваги, з тими, що стимулюють творчий пошук та мислення. Це дозволить усебічно підготувати студента до самостійної праці. Результатом раціонально організованої та систематично виконуваної індивідуальної роботи повинно стати формування якісно нового рівня фахової підготовки студента, вміння вільно орієнтуватися у системі конфліктологічних знань.

Відповідно до "Положення про організацію навчального процесу в кредитно-модульній системі підготовки фахівців" самостійна робота студентів з джерелознавства може включати участь у роботі студентського наукового гуртка (проблемної групи) з проблем джерелознавства, студентських наукових конференціях (з опублікуванням тез), конкурсах, олімпіадах; написання етюдів, есе, рефератів, їх презентацію; вивчення основної та додаткової літератури, пошук інформації з курсу у науковій літературі, періодичних виданнях та інтернет-ресурсах; анотацію та реферування прочитаної додаткової літератури; бібліографічний опис літератури; складання тезауруса з окремих тем та інші форми роботи.

Індивідуальні науково-дослідні завдання

Вибір студентом індивідуально-дослідної роботи здійснюється на альтернативній основі за власними інтересами і попереднім узгодженням з викладачем. Організацію,

контроль та оцінку якості виконання самостійної роботи студента здійснює викладач – керівник самостійної роботи.

Так, студенти в результаті освоєння матеріалів індивідуальної науково-дослідного завдання роботи повинні: проводити класифікацію історичних джерел; аналізувати та характеризувати основні джерела з історії; оцінювати інформаційну цінність історичного джерела; критично оцінювати сучасну літературу джерелознавчого характеру; застосовувати набуті знання, вміння та навички для вивчення та використання історичних джерел в своїй подальшій навчальній та науковій роботі; самостійно викладати фактологічний і теоретичний програмовий матеріал; орієнтуватися у видах джерел та їх місцезнаходженні; логічно викладати опановану джерелознавчу інформацію; знати особливості матеріальної основи документів та способів фіксації інформації: документи на паперових носіях; документи на плівкових носіях; мікрофільми; кіно-фото-фоно-документи; машиночитані документи.

Питання до ІНДЗ

- ✚ Джерелознавчі проблеми історії України.
- ✚ Джерелознавство в системі історичної науки.
- ✚ Основні компоненти історичного джерелознавства.
- ✚ Спеціальні історичні дисципліни в структурі джерелознавства.
- ✚ Джерельна база історичних досліджень.
- ✚ Класифікація джерел з історії України.
- ✚ Загальний огляд речових джерел із української історії.
- ✚ Нумізматичні джерела.
- ✚ Архітектурні пам'ятки.
- ✚ Предмети озброєння.
- ✚ Предмети одягу.
- ✚ Графічні книжкові зображення.
- ✚ Жанрові та історичні зображальні джерела.
- ✚ Кінофотовідеодокументи (аудіовізуальні).
- ✚ Картографічні джерела.
- ✚ Загальний огляд усних джерел.
- ✚ Загальна характеристика лінгвістичних джерел.
- ✚ Загальний огляд писемних джерел.
- ✚ Літописи як історичне джерело.

- + Актів та діловодні документи.
- + Статистичні джерела.
- + Матеріали соціологічних досліджень.
- + Періодична преса як історичне джерело.
- + Джерела особового походження.

VI. Політика оцінювання

Складанню модульного контролю передують відпрацювання “н” та “2”. Перескладання модулів відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин (як-от лікарняний). Студенти подають для оцінювання лише результати власної роботи. Усі письмові роботи перевіряються на наявність плагіату і допускаються до захисту лише за умови дотримання коректного показника запозичень (не більше 20 %). Списування під час контрольних робіт та іспитів / заліків заборонені (у т. ч. через використання мобільних пристроїв). Технічні засоби можуть бути застосовані лише за необхідності цитування джерел. Відвідування занять є обов’язковим компонентом, який враховується при проведенні підсумкового оцінювання. За об’єктивних причин (хвороба, міжнародне стажування, участь у наукових конференціях) навчання може відбуватися у on-line за погодження з керівником курсу.

V. Підсумковий контроль

Формою підсумкового контролю є іспит.

VI. Шкала оцінювання

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності		Оцінка
A	90-100	відмінно
B	82-89	Дуже добре
C	75-81	Добре
D	67-74	Задовільно
E	60-66	Достатньо
FX/ F	1-59	Незадовільно

VII. Рекомендована література та інтернет-ресурси

Основна

1. Антонович В. Б. Курс лекцій з джерелознавства. 1880–1881 // Історія України в університетських лекціях. – К., 1995. – Вип. 1.
2. Быковский С. Н. Методика исторического исследования. – Л., 1981.^[1]_[SEP]

3. Валк С. Н. Исторический источник в русской историографии 18 века // Проблемы истории докапиталистических обществ, 1934. – No 7-8. – С. 33-35.
4. Введенский А. А. Лекции по документальному источниковедению истории СССР (Дипломатика). – К., 1963.
5. Источниковедение / Под ред. О. Медушевской. – М., 2003. – 456 с.
6. Источниковедение. Теоретические и методические проблемы / Под ред. И. Д. Ковальченко. – М., 1969.
7. Історичне джерелознавство / Під ред. Я. Калакури. – К., 2003. – 348 с.
8. Ковальский Н. П. Некоторые проблемы теории и методики исторического источниковедения. – Запорожье, 1999. – 36 с.
9. Ковальский Н.П. Источники по социально-экономической истории Украины (XVI-первая половина XVII в.). – Днепропетровск: ДГУ, 1982. – 90 с.
10. Ковальченко И. Д. Методы исторического исследования. – М., 1987. – 438 с.
11. Лаппо-Данилевский А. С. Методология истории. – СПб., 1913. – Вып. 2.
12. Лукашевич О. А., Манжула К. В. Хрестоматія з теоретичного джерелознавства : навч. посібн. – Кіровоград, 1998.
13. Макарчук С. Писемні джерела з історії України. – Львів, 1999.
14. Медушевская О. М. Источниковедение: теория, история и метод / Отв. ред. М. Ф. Румянцева. – М.: Рос. гос. гуманитарный университет, 1996. – 80 с.
15. Пушкарев Л. Н. Классификация русских письменных источников по отечественной истории. – М., 1975.
16. Фарсобин В. В. Источниковедение и его метод. Опыт анализа понятий и терминологии. – М.: Наука, 1983. – 232 с.

Інтернет-ресурси

17. п

в